

[כדי שיוכלו להוציא מן הבתים שבחצירות אל המבוי המשותף לכל החצירות].

ידי ניפוח, [שמנפח את העפר בפיו לפני רגליו כדי לבודקן].

חויץ מן המים ומן המלח שאינם נחשבים מזון.

רבי יהודה אומר: מערבין לכהן אפילו בין הקברות,

ויסודו של העירוב בנוי על כך שדעתו של אדם היא כי מקום קביעותו ודירתו הוא המקום שבו נמצאים מזונותיו. הלכך מזון בעיניו ולא מים או מלח.

מפני שיוכל לחויץ [לעשות מחיצה בינו ובין א-כ הקבר] וליילך ולאכול, שיוכל ליכנס מבעוד יום למקום שנתנו שם עירובו על ידי שידה תיבה ומגדל [דהיינו, באמצעות מיני עגלות, החוצצות בפני טומאת הקבר, ומותר לכהן ליכנס בתוכם לבית הקברות], וליטול העירוב ולאוכלו.

ב. והכל מיני מזון ניקח בכסף מעשר שני [שהעלהו לירושלים, ואמרה תורה: ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך], חויץ מן המים ומן המלח. ובגמרא מפרש טעמא.

אבל אם אינו יכול ליכנס לשם, אין להתיר — אף לתנא קמא הסובר שאם ראוי הוא לאחריני שפיר דמי, ועל אף שראוי הוא לישראל — מפני שכשנותנו בין הקברות, הוי ליה "הוא במקום אחד, ועירובו במקום אחר".

ג. הנודר הנאה מן המזון, מותר במים ומלח. החלק השני:

אבל אם האדם המערב יכול לקחתו אלא שאין הוא ראוי לאכילתו [אבל הוא ראוי לאכילת אדם אחר] חשיב שפיר "הוא ועירובו במקום אחד".

מערבין עירובי תחומין לנזיר ביין, ואף על גב שאסור הוא בשתייתו, דכיון דמזון הוא לאחריים שרו ליה רבנן.

וכן מערבין מאותו טעם לישראל בתרומה ואף שאסורה לו, כיון שמותרת לכהנים.

סומכוס אומר: אין מערבין לישראל אלא בחולין ולא בתרומה [ובגמרא מפרש דלא פליג סומכוס על יין לנזיר כיון שיוכל לישאל על נזירותו].

גמרא:

אמר רבי יוחנן: אין למדין מן הכללות. כל היכא דתנן "כלל", אין הכונה שאין יוצא מן הכלל. דאיכא "כלל" שלא דקדק התנא בדבריו, ויש דברים שאינם באותו כלל.

ומערבין — לדעת כולם — לכהן על ידי שנותנין אותו בבית הפרס [שדה שאבד בה קבר, ושדה שנחרש בה קבר], ואף שאסור מדרבנן לכהן ליכנס שם, שמא נמצא שם עצם כשעורה המטמא במגע ומשא, וכל שאין יכול ליכנס ולאכול את עירובו אי אפשר לומר ש"שביחתו במקום עירובו", אפילו הכי מותר, כיון שמותר ליכנס שם על

ולא מיבעיא היכא שלא הוציא התנא שום דבר מן הכלל, אלא אפילו במקום שנאמר כלל, והוסיף בו התנא "חויץ מדבר פלוני", שהיה משמע שלבד מדבר פלוני הכל בכלל, אפילו הכי אין למדין הימנו.

ומדייקת הגמרא מדבריו אלו של רבי יוחנן, שהם אינם מתייחסים למשנתנו:

מדקאמר רבי יוחנן ש"אין למדים מן הכללות" והוסיף **"אפילו במקום שנאמר בו חוץ"**, משמע שהכלל שהתייחס אליו רבי יוחנן לא נאמר בו "חוץ", שלכן הוסיף ואמר רבי יוחנן **"אפילו במקום שנאמר בו חוץ"**

ומכלל דבריו אתה למד, **דלאו הכא** על משנתנו **קאי** [אמרה רבי יוחנן], שהרי נאמר בה **"חוץ"**.

וכיון שכן, יש לנו לברר: **היכא קאי** [על מה אמרה רבי יוחנן]?

ומבארנין: רבי יוחנן — **התם קאי**, על הא דתנן: **כל מצות עשה שהזמן גרמא** [שהזמן גורם למצוה שתבוא, כגון שופר וסוכה] **אנשים חייבין בהן ונשים פטורות**.

ומצוות **שלא הזמן גרמא** — **אחד נשים ואחד אנשים חייבין**.

ועל כך הוינן בה: וכי **כללא הוא** ללא יוצא מן הכלל **דכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות?**

הרי מצות אכילת מצה בליל הראשון של פסח, שהיא חובה, שנאמר **"בערב תאכלו מצות"**, ונשים חייבות בה, לפי שהוקשה מצות אכילת מצה לאיסור חמץ. ללמד: כל שישנו בכל תאכל חמץ, ישנו בקום אכול מצה.

וכן מצות שמחה בחג, שנאמר **"ושמחת אתה וביתך"**, הרי נשים בכלל.

וכן מצות הקהל במועד שנת השמטה בחג הסוכות, שהמלך עומד על בימה וקורא לפני

ישראל מצות משנה תורה. ונאמר באותה פרשה [וילך, לא יב]: **הקהל את העם האנשים והנשים והטף**. הרי שאף נשים נתחייבו.

דכל אלו **מצות עשה שהזמן גרמא הוא, ונשים חייבות?**

ותו הוינן בה: וכי **כל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות?**

הרי מצות **תלמוד תורה** שהנשים פטורות, מדכתיב **"ולמדתם אותם את בניכם"**, וממעטינן: ולא את בנותיכם.

וכן מצות **פריה ורביה**, דכתיב **"פרו ורבו ומלאו את הארץ, וכבשוה"**. ודרשינן: איש שדרכו לכבוש חייב בפריה ורביה ולא אשה.

ומצות **פדיון הבן**, דכתיב **"וכל בכור בניך תפדה"**. ודרשינן: **"תפדה"** — כל שחייב להיפדות, דהיינו זכר, הוא זה שחייב לפדות את בנו. אבל אשה אינה בכלל פדיון, דהא כתיב **"בכור בניך תפדה"**, למעט בנותיך. ולפיכך אינה חייבת בפדיון בנה.

דכל אלו **מצות עשה שלא הזמן גרמא הן, ונשים פטורות!**

אלא, מכח קושיות אלו, **אמר רבי יוחנן: אין למידין מן הכללות** [וכמו **"כל"** מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, לאו דוקא **"כל"** הוא], **ואפילו במקום** [בכלל אחר] **שנאמר בו "חוץ"** מדבר מסוים.

אמר אביי, ואיתימא רבי ירמיה: אף אנן נמי תנינא שאין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בו **"חוץ"**!

דתנן: **עוד כלל אחר אמרו:**

כל אוכל או משקה [נדה לב ב] **שנישא על גבי הזב** [עליונו של זב], **טמא** [דדרשינן: וכל הנוגע בכל אשר יהיה — הזב — תחתיו יטמא. והיינו עליונו של זב].

וכל דבר שהזב נישא עליו [תחתונו של זב] **טהור. חוץ מן הראוי למשכב ומושב** — כלומר: שמיוחד לשיבה ולשכיבה — שהוא טמא [כדכתיב: כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא וכל הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא].

לאפוקי: כפה סאה [של תבואה] וישב עליה, שאינו נטמא משום מושב הזב.

וכן **האדם** שהזב נישא עליו שהוא טמא. דכתיב: והנושא "אותם" — את כל האמור בענין הזב [רש"י בחומש] — יכבס בגדיו! ובכלל זה הנושא את הזב עצמו].

ומדייקת הגמרא שלכלל הזה יש יוצאים מן הכלל:

וכי **תו ליבא**?! וכי אין עוד דברים מלבד משכב ומושב היוצאים מן הכלל שתחתונו של זב טהור?!

והא **איכא** "מרכב הזב", שיושב עליו בשעת רכיבתו, שאף הוא תחתונו של זב והוא טמא, מלבד משכב ומושב דקתני בכללא דמתניתין.

אלא מוכח שה"כלל" לאו דוקא ויש לו יוצאים מן הכלל.

ודוחה הגמרא את ראיית אביי: **האי מרכב** — היכי דמי?

אי דיתבי עליה [שיושב עליו] הזב — היינו מושב דקתני לה במתניתין, ומאי קשיא לו?!

ומתרצת הגמרא: **אנן** — הכי קאמרינן:

הא איכא נמי **גבא דאוכפא** [עץ שליד האוכף, שהרוכב תופס בו] שאף הוא טמא, ואף שאין הזב יושב עליו.

דתניא: האוכף שעל הבהמה, שישב עליו זב — **טמא משום מושב הזב.**

והתפוס [היינו גבא דאוכפא] — **טמא מרכב** [דכתיב: וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב יטמא], ובכל זאת לא תנן לה במתניתין, ומוכח שיש לכלל יוצא מן הכלל?!

אלא, שמע מינה: אין למדין מן הכללות, ואפילו במקום שנאמר בו "חוי"!

אמר רבינא, ואיתימא רב נחמן: אף אנן נמי תנינא במשנתנו, שאין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהם חוץ.

דתנן: **בכל מערבין ומשתתפין, חוץ מן המים והמלח.**

וכי **תו ליבא** דבר שאין מערבין ומשתתפין בו?!

והא איכא נמי כמיהין ופטרייות, שאפילו כשהן מבושלים אין מערבין בהם, כיון שאין אדם רגיל לסמוך עליהם, לא מחמת סעודה ולא מחמת לפתן, אלא באים באקראי².

2. משנה ברורה, והוא על פי הראשונים. והגר"א מפרש: דקאי על הא דתנן: הכל ניקח בכסף מעשר,

אלא, שמע מינה: אין למידין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו "חוי".

שנינו במשנה: הכל ניקח בכסף מעשר חוץ מן המים ומן המלח:

רבי אלעזר, ורבי יוסי בר חנינא:

חד מאלו מתני לדין מלח ומים שבסמוך — אעירוב.

וחד מאלו מתני — לדין מלח ומים שבסמוך — אמעשר.

ומבאר הגמרא: חד מתני אעירוב:

לא שנו, שאין מערבים במלח ובמים, אלא מים בפני עצמו ומלח בפני עצמו — דאין מערבין בהן כשכל אחד מהם לחוד.

אבל במים ומלח המעורבין ביחד, מזון הן חשובים, לטבל בהן את פתו, ולכן מערבין בהן³.

וחד מתני אמעשר: לא שנו, אלא מים בפני עצמו ומלח בפני עצמו, הוא דאין ניקחין בכסף מעשר.

אבל מים ומלח המעורבין, ניקחין בכסף מעשר.

ומפרשין: מאן דמתני — להך "לא שנו" דאמרן — אמעשר, כל שכן שהוא שונה זאת אעירוב.

ומאן דמתני — להך "לא שנו" — אעירוב, אבל אמעשר, לא מתני לה, ואף

מים ומלח המעורבין אין ניקחין בכסף מעשר.

מאי טעמא?

במעשר שני "פירא" דבדר שנוצר מדבר אחר קרוי "פירא" בעינן למעשר שני — כדילפינן לה בעמוד ב — והנך, מים ומלח לאו פירא נינהו.

כי אתא רבי יצחק מארץ ישראל לבבל, מתני — להך "לא שנו" — אמעשר.

מיתבי רבי יצחק מהברייתא:

העיד רבי יהודה בן גדיש לפני רבי אליעזר: אנשים של בית אבא, היו לוקחין ציר [שמנונית של דגים] בכסף מעשר.

אמר לו רבי אליעזר לרבי יהודה בן גדיש: שמא לא שמעת — שיקחו ציר בכסף מעשר — אלא כשקרבי דגים מעורבין בהן, אבל ציר לבד לא!

והשתא מותבינן לרבי יצחק: ואפילו רבי יהודה בן גדיש לא קאמר שמותר ליקח בכסף מעשר שני אפילו דבר שאינו ראוי אלא לטבל בו, אלא בציר דשומנא, ציר דג שומני, דפירא היא [שגם דג בכלל "פרי" הוא, כדלקמן].

אבל מים ומלח בלבד לא קאמר. וכיצד אמר רבי יצחק שמים ומלח מעורבין ניקחין בכסף מעשר?!

אמר תירץ רב יוסף:

3. וכתב הגאון יעקב: מסתברא, אפילו עירב בשני כלים שפיר דמי, כיון דיכול לערב אותם,

ועלה אמרינן דכמיהין ופטירות אין ניקחין בכסף מעשר, ראה הגהת הגר"א ומהר"ב רנשבורג].